

PÁTROVICS PÉTER

BAŃCZEROWSKI JANUSZ PROFESSZOR 80 ÉVES

Jóllehet a Nyelvőr rendszeres olvasóinak „nem kell Bańczerowski professzor urat bemutatni” – nem a kifejezés rosszalló értelmében persze –, mivel már jó három évtizede nem múlt el úgy év, hogy ne közölt volna akár több tanulmányt is a folyóirat hasábjain, sőt talán nem túlzás azt állítani, hogy a Nyelvőrnek egyik meghatározó szerzője. A jeles alkalommal élve azonban, és mintegy *ex officio* is – a professzor úr utódjaként a szláv nyelvészeti doktori iskola- és tanszékvezetésben – szívesen teszek eleget ennek a megtisztelő feladatnak.

Prof. dr. hab. Bańczerowski Janusz, az MTA nyelvészprofesszora, az ELTE professor emeritusa 2021-ben töltötte be 80. életévét. Az ünnepelt máig aktív oktatója az ELTE Bölcsészettudományi Karán működő Lengyel Filológiai Tanszéknek és a Szláv Nyelv-tudományi Doktori Iskolának, amelyeknek 1993–2010, illetve 2007–2019 között vezetője is volt; 2003-tól 2007-ig pedig intézetigazgatóként irányította a Szláv és Balti Filológiai Intézetet. Oktatói és vezetői feladatai mellett számos egyetemi és MTA-bizottságban látott el elnöki feladatot, szervezett nemzetközi tudományos polonisztikai konferenciákat, valamint menedzselte éveken átnyúló, tudományos kutatási projekteket nyelvész kollégák és tehetséges hallgatók bevonásával.

Prof. dr. Bańczerowski Janusz

A professzor úr sokoldalú, nem csupán Magyarországon és Lengyelországban, de nemzetközi szinten is ismert és elismert, kiváló nyelvtudós, számos magas kitüntetés és díj birtokosa. Ezek közül kiemelkedik Lengyelország Újjászületésének Tiszti Keresztje, a Fran Miklošič-éremem, a Jagelló Egyetem érdemérme, az Eötvös Loránd Tudományegyetem *Pro Universitate* érme, a „Lengyel–Magyar Barátság Ezer Éve” érdemem, a lengyelországi Nemzeti Oktatási Bizottság érme, a Magyar Neofilológiai Társaság *Pro Neophilologia in Hungaria* érdemérme, a „Pomoc Polakom na Wschodzie” Alapítvány díja és a *Polonicum*-díj.

Bańczerowski Janusz nyelvészeti munkássága igen széles területet ölel fel, hiszen doktori fokozatát 1970-ben alkalmazott nyelvészetből szerezte a poznańi Adam Mickiewicz Tudományegyetemen, s később neves orosz egyetemeken is tanult, ahol többek között indoeuropeisztikát, szanszkrit és litván nyelvet hallgatott, információ-

elméleti kurzusokat látogatott. Nyelvismerete is imponáló: lengyel anyanyelvén kívül tökéletesen megtanult magyarul – sok magyar anyanyelvű megirigyelhetné szabatos fogalmazáskészségét –, de olvas és beszél oroszul, angolul, valamint németül, az itt felsoroltak közül pedig több nyelven publikációs tevékenységet is folytat. Habár alapvetően az indoeurópai keretekbe helyezett szlavisztika, ezen belül is a polonisztika számít a „szűkebb pátriájának” (már hosszú évtizedek óta oktat, főként a lengyel leíró nyelvészetrel kapcsolatos tárgyakat és összehasonlító szlavisztikai, illetve szláv nyelvészeti tárgyakat a Lengyel Filológiai Tanszéken és a Szlavisztikai Nyelvészeti Doktori Programban), az őt foglalkoztató kutatási témák között pályájának kezdetétől fogva megtalálhatók a lengyel–magyar kontrasztív nyelvészeti kutatások, különös tekintettel a fonetikára és a fonológiára, a nyelvfilozófiára, a metanyelvvél, a szemantikával, illetve a nyelvészeti pragmatikával összefüggő kérdésekre, a modern nyelvoktatásra, a kommunikációelméletre, a kognitív nyelvészetre és a világ nyelvi képének (VNYK) problémáira. Utóbbi témában iskolateremtő személyiséget is tisztelhetünk benne. A világ nyelvi képének kutatása ugyanis már legalább az ezredforduló óta Bańcerowski professzor úr érdeklődésének homlokterében áll, és a tárgyról szóló tudása kisugárzik, termékenyítő hatással van a hallgatókra, a doktoranduszokra és a fiatal kollégákra, akik közül számosan választották, illetve választják ezt a területet szakdolgozatuk, PhD-értekezésük, kutatásaik témájául, tovább gazdagítva a tárgyról szóló ismeretanyagot. A professzor úr esetében valóban igaz tehát a mondás: *Condita decrescit, vulgata scientia crescit*, vagyis: Az elrejtett tudás csökken, a másokkal közölt ellenben gyarapszik. Bańcerowski professzor úr pedig nemcsak személyesen a hallgatókkal igyekezett/igyekszik megosztani tudását, de szaktanulmányain keresztül a Nyelvőr olvasóival is. Ezek a javarészt a Nyelvőrben az ezredfordulóig, majd az azt követő nyolc évben közölt cikkek később tematikus elrendezésben két külön kötetben láttak napvilágot.¹ A fenti mondatban nem véletlenül használtam a *megosztani* szót az *átadni* helyett. A professzor úr ugyanis a kognitív nyelvészeti irányzat képviselőjeként vallja, hogy a „tudást átadni” pontatlan kifejezés, mivel azt a téves képzetet kelti, mintha a tudás átadója maga mentálisan kiüresednék. Az oktatás során azonban valójában nem ez történik, hanem a hallottak-látottak alapján mindenki maga „tölti fel információs tárolóját”, és építi fel azt az elméleti konstruktumot, amely tulajdonképpen az adott tárgyról szóló tudással azonos. A konkrét ember tudása – ahogyan a nyelvtudása, a nyelvi repertoárja is – ily módon mindig egyedi lesz, az ebben a formában *csak* őrá lesz jellemző. Bańcerowski professzor az elmúlt évtizedekben bőven nyújtott alkalmat arra, hogy a Nyelvőr olvasói közül ki-ki a legkülönbélebb nyelvészeti témákra vonatkozóan „feltölthesse a maga információs tárolóját”, és tette mindezt

¹ Az első kötet, amely Bańcerowski professzornak az ezredforduló előtt publikált cikkeit tartalmazza *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései* címet viseli, és a Szláv és Balti Filológiai Intézet, valamint a Lengyel Filológiai Tanszék gondozásában jelent meg Budapesten 2001-ben. A második kötet azonban már főként kognitív nyelvészeti kérdésekre fókuszál, és *A világ nyelvi képe. A világkép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban* címen jelent meg a Tinta Könyvkiadónál, Budapesten 2008-ban. Mindkét kötet egyben felsőoktatási tankönyvként is használatos.

sajátos lengyel–magyar nézőpontból, megismertette az olvasókat a lengyel nyelvészet legfrissebb eredményeivel. Sok érdeme közül az egyik éppen abban áll, hogy szaktanulmányában olyan kurrens témákról írt/ír, amelyekről magyar nyelven még mindig viszonylag kevés színvonalas munka olvasható, bár az utóbbi években – nem utolsósorban neki is köszönhetően – határozottan javult a helyzet e tekintetben.

Tisztelt Professor Úr, Kedves Janusz, engedd meg, hogy a Nyelvőr lapjain a jelen szerény írással gratuláljak Neked a magam és a Nyelvőr olvasóinak nevében 80. születésnapod alkalmából, tisztelegve immár fél évszázados iskolateremtő nyelvészi és oktatói pályád előtt, megköszönve sokéves publikációs tevékenységedet, az értékes nyelvészeti tanulmányokat, amelyeknek köszönhetően mi, a Nyelvőr olvasókörzsége – sokan közülük kollégáid, barátaid és egykori tanítványaid – értesülhettünk az általad vizsgált területek legfrissebb eredményeiről, közöttük saját kutatásaidról, és szellemekben gazdagodhattunk gondolataidat olvasva. Szívvel kívánunk Neked még hosszú, jó erőben és szellemi frissességben eltöltött éveket, Isten éltesen sokáig! *Ad multos annos!*